

Beata Jagiełło

*Chiny, świat arabski
i Europa – nowe otwarcie*

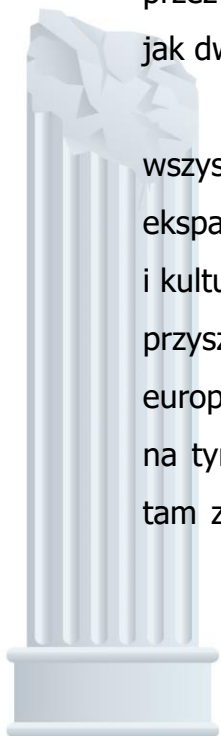

1. Trzy Jedwabne Szlaki

Koncepcję Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) o nazwie Jedwabny Szlak („Jedna Strefa, Jeden Szlak”, ang. *One Belt, One Road* lub *Belt and Road Initiative*) uznać można za początek realizacji nowej strategii chińskiej polityki zagranicznej¹. Została ona zaprezentowana przez prezydenta Xi Jinpinga w 2013 r. podczas jego wizyty w Kazachstanie jako idea budowy Gospodarczego Jedwabnego Szlaku (ang. *Silk Road Economic Belt, SREB*)². Miesiąc później, podczas posiedzenia Chińskiej Partii Komunistycznej w dniach 24-25 października 2013 roku, poświęconego dyplomacji wobec dalszych sąsiadów (tzw. dyplomacji peryferyjnej), prezydent Xi mówił o realizacji „chińskiego marzenia”, dotyczącego współpracy regionalnej. To posiedzenie uznaje się za oficjalne rozpoczęcie Strategii Jedwabnego Szlaku³.

Ogłoszenie początkowo dwóch, a następnie trzech ścieżek Szlaku - lądowej, morskiej i polarnej - pokazywało kierunek, w jakim zmierzają chińska polityka zagraniczna i chińska gospodarka. Ścieżki te traktować należy do pewnego stopnia symbolicznie, choć prowadzą one przez konkretne terytoria. Pierwsza droga, lądowa, prowadzi przez terytorium Azji i Europy, przez państwa Europy Środkowej do Europy Zachodniej i przez Morze Bałtyckie do Europy Północnej. Druga droga, morska, biegnie przez Ocean Indyjski w kierunku Morza Czerwonego, zahaczając po drodze o Afrykę, a następnie przez Kanał Sueski i Morze Śródziemne do Grecji i dalej, przez Bałkany do serca kontynentu europejskiego. Wreszcie droga trzecia, początkowo niezaznaczona na mapach i przedstawiona kilka lat później, wiedzie wzdłuż północnych granic Azji, przez Morze Arktyczne, by symbolicznie okrążyć Skandynawię i również zakończyć się, jak dwie poprzednie, w środku Europy.

Wyznaczony przez Chiny szlak, droga, a raczej drogi, prowadzą przede wszystkim do Europy; można zatem wnosić, że stary kontynent jest głównym celem ekspansji przede gospodarczej, ale wspartej uzupełniającymi elementami politycznymi i kulturowymi. Nie sposób też nie zauważyć wagi, jaką ChRL przykłada do przyszłościowej roli i znaczenia obszarów wokół bieguna północnego, gdzie państwa europejskie rozpoczęły już eksploatację złóż naturalnych. Można zatem oczekiwać, że na tym obszarze dojdzie do rywalizacji o użytkowanie i wydobycie znajdujących się tam zasobów. w ten sposób Chiny mogą stać się graczem globalnym nie tylko pod

względem gospodarczym, politycznym i naukowym, ale również w zakresie prawa międzynarodowego, w tym na forum organizacji globalnych⁴.

2. Świat arabski a kontekst europejski

Przedstawiając powyższe inicjatywy chiński prezydent niejako połączył obszar Azji Środkowej, czyli dawne republiki poradzieckie, z krajami Bliskiego Wschodu tworząc jedną przestrzeń współpracy. Pomimo położenia, trudno nie zauważyć kontekstu europejskiego. U południowych wybrzeży Morza Śródziemnego oraz w Europie Wschodniej (w tym na Kaukazie Południowym) leżą państwa, które Unia Europejska (UE) objęła Europejską Polityką Sąsiedztwa (EPS). Przylegające do nich obszary, często o podobnym lub zbliżonym charakterze, stanowią państwa dalszego sąsiedztwa. Są to regiony Azji Środkowej i Zatoki Perskiej/Arabskiej, z którymi UE łączą specyficzne więzy i porozumienia o współpracy, przez co stanowią one (lub stanowiły jeszcze do niedawna) pewien jednolity obszar. Chińska koncepcja szlaku i drogi zaburza te budowane od pewnego czasu stosunki, mające w praktyczny sposób poszerzyć europejski obszar współpracy i wpływów. Zatem wskazując na kierunek arabski chińskiej polityki i ekspansji nie sposób utracić z pola widzenia aspektu europejskiego.

Każdy z trzech szlaków przechodzi przez państwa, które pozostają w obszarze zainteresowania Chin, wykazując ponadto tendencję do zacieśnienia politycznej i gospodarczej współpracy. Polityka Pekinu w deklaracjach dotyczących zakresu i sposobu realizacji współpracy kładzie nacisk na wzajemne korzyści (ang. *win-win*) z zacieśnienia relacji, jednak, w odróżnieniu od Zachodu, nie stawia żadnych warunków związanych z przestrzeganiem zasad i wartości związanych z praworządnością i zasadami demokracji. Wręcz przeciwnie, z dokumentów wynika wyraźnie, że kwestie związane z kulturą, tradycjami narodowymi i wartościami pozostają sprawą wewnętrzną państw i nie będą przedmiotem dyskusji czy ingerencji strony chińskiej.⁵

Można zatem postawić tezę, że działania ChRL są wyrazem dążeń do realizacji polityki globalnej, uwzględniającej wszystkie kierunki i wszystkie regiony na obszarze nie tylko Azji i Europy, ale także Afryki i Bliskiego Wschodu, a nawet Ameryki Łacińskiej. Co więcej, stanowią konkurencję dla tradycyjnie rozumianego Zachodu,

którego zasady demokratyczne są programowo odrzucone przez ekipę rządzącą w Chinach od 2012 roku⁶. Pozycję Chin wzmacnia przyjęte przez nie stanowisko, które sytuuje kraj w grupie państw Południa, wśród krajów rozwijających się. Oznacza to, że działają z tych samych pozycji, co ich potencjalni partnerzy i łączy je z nimi podobne postrzeganie świata. Takie kształtowanie wizerunku Chin można uznać za element dyplomacji publicznej, pozwalający na zyskanie przychylności i akceptacji partnerów zagranicznych, zaś idea Jedwabnego Szlaku sprzyja tworzeniu pozytywnego wizerunku mocarstwa odpowiedzialnego, gotowego do współpracy i pomocy. Utrzymanie dobrych stosunków z krajami rozwijającymi się jest jednym z priorytetów polityki zagranicznej Chin. Jest ona jednocześnie oparta na założeniu, że ChRL przysługuje centralna pozycja w stosunkach międzynarodowych oraz przywrócenie statusu światowego mocarstwa.⁷

Podstawowe zasady chińskiej polityki zagranicznej przyświecające rządowi partii komunistycznej przedstawiane były w licznych wystąpieniach i dokumentach. Wystąpienia te charakteryzowała pełna optymizmu i pokojowych intencji narracja. Podstawowym celem Chin, według tych deklaracji, jest pokojowy rozwój państw, mający służyć stabilności i wzrostowi zamożności. Stanowczo dementowano pojawiające się na Zachodzie spekulacje, jakoby Chiny miały cele ekspansjonistyczne i dążyły do dominacji, zwłaszcza regionalnej. Jedynym celem polityki zagranicznej miałyby być utrzymanie pokoju, i to w skali globalnej. Pokój światowy może być zapewniony przez rozwój gospodarczy i dobrobyt. Temu sprzyjać ma deklarowana otwartość gospodarki chińskiej. z kolei polityka militarna Chin ma charakter obronny, a nie ofensywny (świadczą o tym fakt, że 21 tys. chińskich żołnierzy służy w misjach pokojowych ONZ). Chiny zawsze dążyły do pokojowego rozstrzygnięcia sporów i konfliktów, opowiadając się za rozwiązaniami politycznymi. Przykładem ma być Syria, w przypadku której Chiny optowały za natychmiastowym zawieszeniem broni i podjęciem negocjacji przez wszystkie zainteresowane strony⁸.

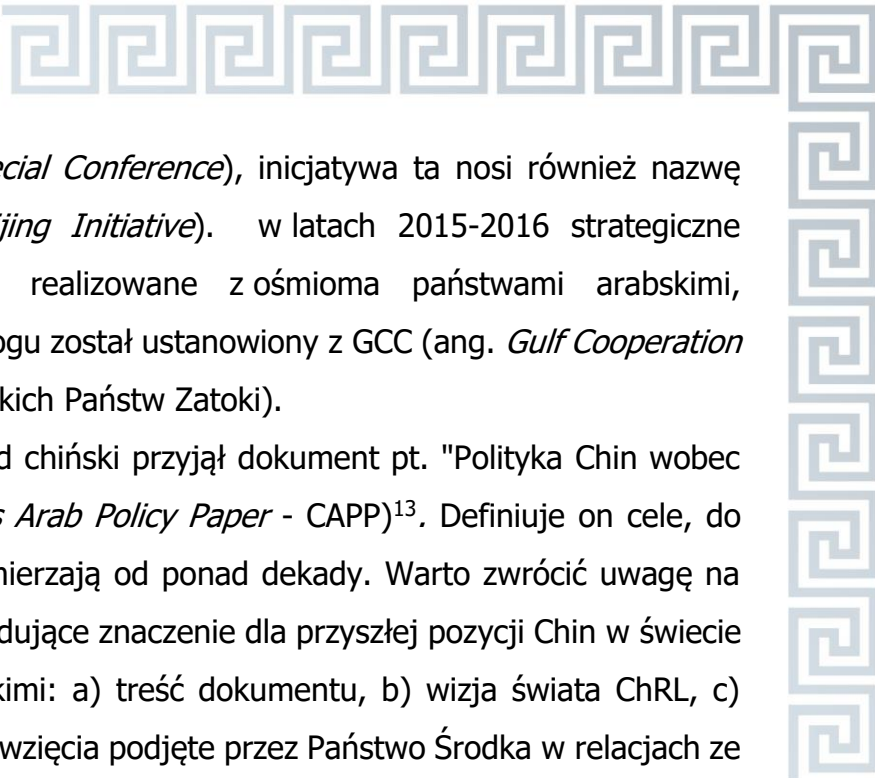
3. Dyplomacja wobec państw arabskich (dyplomacja peryferyjna) w XXI wieku

Historię współpracy chińsko-arabskiej w XXI wieku otwiera powołane do życia w 2004 roku Forum Współpracy Chińsko-Arabskiej (ang. *China-Arab States*

Cooperation Forum, CASCF). Uznane ono zostało za ważną platformę dialogu i współpracy, mającą promować wzajemne polityczne zaufanie, współpracę gospodarczą i komunikację kulturową⁹. Porozumienie to miało trzy zasadnicze cele: 1) podniesienie rangi współpracy do poziomu strategicznego, określenie wyzwań i korzyści wynikających ze wzajemnej współpracy; 2) budowę atmosfery wzajemnego zaufania w sferze politycznej, współpracę gospodarczą i porozumienie kulturowe, odkrywanie i rozwijanie obustronnych korzyści i wspólnych wartości; 3) zwiększenie rozpoznawalności i poszerzanie wiedzy o państwach arabskich i różnicach między nimi oraz promowanie dwustronnej i wielostronnej współpracy chińsko-arabskiej w ramach Forum¹⁰.

Nowy etap we wzajemnych stosunkach otworzył rok 2010: nabrały one charakteru strategicznej współpracy. Szczególne znaczenie miała szósta ministerialna konferencja CASCF, która odbyła się 5 czerwca 2014 roku w 10 rocznicę powołania Forum. Zdefiniowane zostały najważniejsze obszary i priorytetowe kierunki dalszej współpracy. Chiny były wówczas 2 największym partnerem handlowym państw arabskich, lecz szukały nowych możliwości inwestycyjnych i handlowych. Importowały głównie ropę naftową i produkty petrochemiczne, zaś eksportowały wyroby przemysłu lekkiego (odzież, AGD) i pragnęły poszerzyć swoją ofertę o inwestycje infrastrukturalne¹¹. Przyjęto też 10-letni plan współpracy, plan działania na lata 2014-2016 oraz 10-letni plan rozwoju na lata 2014-2024; została również przedstawiona propozycja wspólnego realizowania podjętych rok wcześniej inicjatyw, w tym programu „Jedna Strefa, Jeden Szlak”.

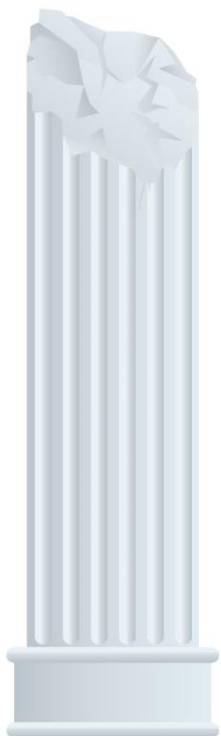
Już w 2014 roku zostały podjęte konkretne kroki na rzecz realizacji tej inicjatywy. Powstał Bank Inwestycyjny na rzecz Infrastruktury Azjatyckiej (ang. *Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB*) a następnie Fundusz Jedwabnego Szlaku (ang. *Silk Road Fund*) mający wspierać handel i rozbudowę połączeń transportowych w Azji. w 2015 roku podczas Boao Forum dla Azji prezydent Xi objaśnił chińską wizję Ekonomicznej Strefy Jedwabnego Szlaku i Morskiego Jedwabnego Szlaku. Przyjęty został plan działania dla realizacji koncepcji Strefy i Szlaku. Plany chińskie przewidują rozbudowę infrastruktury lądowej i transportowej na niezwykle szeroką skalę: projekty dotyczą dróg, linii kolejowych, połączeń lotniczych, rurociągów¹². Od października 2015 roku, gdy w Pekinie odbyła się specjalna konferencja azjatyckich partii politycznych

(ang. *Asian Political Parties' Special Conference*), inicjatywa ta nosi również nazwę Inicjatywy Pekinńskiej (ang. *Beijing Initiative*). w latach 2015-2016 strategiczne partnerstwo i współpraca były realizowane z ośmioma państwami arabskimi, a mechanizm strategicznego dialogu został ustanowiony z GCC (ang. *Gulf Cooperation Council* - Rada Współpracy Arabskich Państw Zatoki).

13 stycznia 2016 roku rząd chiński przyjął dokument pt. "Polityka Chin wobec świata arabskiego" (ang. *China's Arab Policy Paper - CAPP*)¹³. Definiuje on cele, do którego Chiny systematycznie zmagają od ponad dekady. Warto zwrócić uwagę na 3 aspekty, które będą miały decydujące znaczenie dla przyszłej pozycji Chin w świecie i współpracy z państwami arabskimi: a) treść dokumentu, b) wizja świata ChRL, c) praktyczne rozwiązania i przedsięwzięcia podjęte przez Państwo Środka w relacjach ze światem arabskim. CAPP zawiera wykładnię polityki ChRL wobec świata arabskiego, czy szerzej, muzułmańskiego i opisuje dziedziny, w których współpraca pomiędzy obu stronami będzie rozwijana. Najważniejsze inicjatywy, to: 1) Gospodarcza Strefa Jedwabnego Szlaku (ang. *Silk Road Economic Belt, SREB*); 2) Morski Jedwabny Szlak XXI wieku" (ang. *21st Century Maritime Silk Road*); 3) Ustanowienie wzoru współpracy „1+2+3”, gdzie „1” to współpraca w dziedzinie energetyki, „2” – budowa infrastruktury, handel, ułatwienia inwestycyjne, „3” – obszary z zakresu badania przestrzeni kosmicznej, w tym budowa satelitów, współpraca w zakresie nowych energii oraz wykorzystanie energii atomowej.

Mapa 1: Lądowy i morski Jedwabny Szlak z zaznaczeniem najważniejszych państw i miast

Mapa 2: Morski i Lądowy Jedwabny Szlak – mapa orientacyjjna

Źródło: Xuming Qiang, „The One Belt, One Road” Strategy and China’s Energy Policy in the Middle East, www.mei.edu/content/map

3.1. Treść CAPP

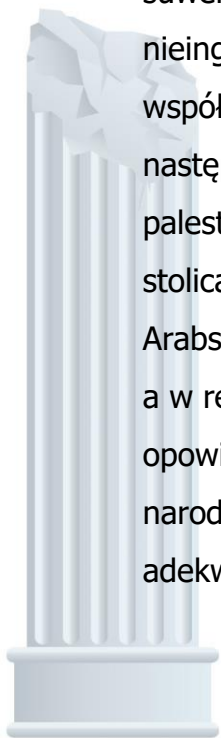
Dokument zawiera 4 merytoryczne części oraz wstęp i rodzaj podsumowania odnoszący się współpracy z organizacjami regionalnymi. w części pierwszej,

zatytułowanej „Pogłębiona Chińsko-Arabska Współpraca Strategiczna dot. Wszechstronnej Współpracy i Wspólnego Rozwoju” (ang. *Deepen China-Arab Strategic Cooperative Relations of Comprehensive Cooperation and Common Development*), zawarta jest kompleksowa ocena aktualnej sytuacji światowej i trendów, jakim podlega polityka wewnętrzna państw i stosunki międzynarodowe. Szczególnie podkreślono dwa aspekty: bezpieczeństwo¹⁴, które powinno być na nowo rozumiane i zdefiniowane z uwagi na fakt, że zmieniło swą istotę w ostatnich latach, oraz pogłębiająca się dysproporcja pomiędzy krajami Północy i Południa.

Chiny przedstawiają siebie jako nowoczesny kraj socjalistyczny, promujący nową formę stosunków międzynarodowych opartą na równoprawnych relacjach i przywilejach. w chińskiej optyce państwa arabskie to obszar charakteryzujący się religijną i kulturową różnorodnością, starą kulturą i historią, unikatowymi zasobami, wielkim potencjałem i perspektywami rozwoju. Odgrywają ważną rolę w regionalnych i globalnych stosunkach międzynarodowych. Chiny i państwa arabskie należy zaliczyć do krajów rozwijających się. Ich łączny potencjał, to 1/6 terytorium, 1/4 ludności i 1/8 zasobów gospodarczych świata. Obie strony winny ściśle ze sobą współpracować. Ich celem jest promowanie pokoju regionalnego i stabilizacji, jak też wspólne budowanie nowego typu stosunków międzynarodowych. Wzajemna współpraca winna być wielostronna i prowadzona w wielu obszarach.

W części drugiej, zatytułowanej „Chińska Polityka Arabska” (ang. *China's Arab Policy*) przedstawiono główne zasady tej polityki: 1) wzajemne poszanowanie dla suwerenności i integralności terytorialnej, 2) zasada nieagresji, 3) zasada wzajemnej nieingerencji w sprawy wewnętrzne, 4) równość i wzajemne korzyści, 5) pokojowe współistnienie. Stanowisko ChRL w odniesieniu do Bliskiego Wschodu przedstawia się następująco: Chiny popierają proces pokojowy i ustanowienie niezależnego państwa palestyńskiego na zasadach pełnej suwerenności w granicach sprzed 1967 roku ze stolicą we wschodniej Jerozolimie. Zgadzają się zatem ze stanowiskiem Ligi Państw Arabskich. Wszelkie kwestie zapalne winny być regulowane w sposób pokojowy, a w regionie winna być ustanowiona strefa wolna od broni nuklearnej. Chiny opowiadają się za wzmocnieniem jedności państw arabskich, respektują wybory narodów arabskich, popierają ich dążenia do wyboru własnej drogi rozwoju, adekwatnej do miejscowych warunków; deklarują jednocześnie pomoc w kwestii

dzielenia się własnym doświadczeniem w zarządzaniu. Opowiadają się za walką z rozprzestrzenianiem się idei ekstremistycznych i z terroryzmem.

W dokumencie podkreślana jest idea pragmatycznej współpracy w imię zasady wzajemnych korzyści, a zwłaszcza w odniesieniu do SREB i 21stCMSR, które to inicjatywy powinny być wspólnie realizowanymi politykami. Chiny wyrażają wolę koordynowania strategii rozwoju z państwami arabskimi przy wykorzystaniu potencjałów obu stron i wzmocnienia współpracy w takich dziedzinach, jak budowa infrastruktury, ułatwienia dotyczące handlu i inwestycji, energia atomowa, przestrzeń kosmiczna (satelity), nowe źródła energii, rolnictwo, finanse. Chiny pragną współpracować z krajami arabskimi aby promować mechanizm współpracy nowego typu. w dokumencie brak wyjaśnienia, na czym ten mechanizm miałby polegać: jest jedynie ogólne stwierdzenie, że powinien on cechować się otwartością, wzajemną pomocą, obopólnymi korzyściami i rezultatami typu *win-win*. Chiny będą kontynuowały pomoc dla państw arabskich zgodnie z ich potrzebami, zarówno kanałami bilateralnymi, jak i multilateralnymi tak, aby wspomóc je w ich możliwościach samodzielnego rozwoju i podniesienia poziomu życia ludności. Istotna jest współpraca w zakresie wymiany kulturalnej i naukowej, zacieśniania kontaktów międzyludzkich mających zaowocować zwiększeniem wzajemnego zrozumienia i przyjaźni pomiędzy narodami, prowadzeniem dialogu międzykulturowego, poszerzaniem wiedzy o swoich kulturach, systemach społecznych, niezależnie od ideologii.

Najobszerniejsza jest część trzecia „Wzmocnienie Współpracy Chińsko-Arabskiej we wszystkich dziedzinach” (ang. *Strengthen China-Arab Cooperation in All-around Manner*). Program w niej zawarty jest miejscami konkretny i dość szczegółowy. Odnosi się do pięciu głównych obszarów, którymi są: 1) Współpraca polityczna, 2) Handel i inwestycje, 3) Rozwój społeczny, 4) Kultura i wymiana międzyludzka (*people-to-people exchange*), 5) Współpraca w zakresie pokoju i bezpieczeństwa. Współpraca polityczna dotyczy następujących kwestii: a) konsultacje na wysokim szczeblu, b) konsultacje międzyrządowe i mechanizmy współpracy, c) wymiana parlamentarzystów, przedstawicieli partii politycznych i samorządów, d) współpraca w zakresie stosunków międzynarodowych, e) kwestia Tajwanu. w drugim obszarze mowa jest o sprawach takich jak: współpraca w zakresie handlu i inwestycji, inicjatywa „Belt and Road”, współpraca w zakresie inwestycji, handlu, energii, wspólnego

wykorzystania przestrzeni kosmicznej i pokojowego wykorzystania energii jądrowej, współpraca finansowa, budowa i rozwój mechanizmów i platform współpracy gospodarczej i handlowej. Trzeci obszar dotyczy społecznych aspektach rozwoju, w tym ochrony zdrowia, edukacji i rozwoju potencjału ludzkiego, współpracy w zakresie nauki i technologii, rolnictwa, zmian klimatycznych, ochrony środowiska i zalesienia. Czwarty obszar poświęcono kulturze i kontaktom międzyludzkim. Mamy tu odniesienia do: a) relacji między cywilizacjami i religiami, b) współpracy w zakresie kultury i mediów (telewizji, filmu, prasy, wydawnictw) i think tanków, c) wymiany między organizacjami pozarządowymi, młodzieżowymi i kobiecymi, d) współpracy w zakresie turystyki. z kolei piąty obszar poświęcony jest współpracy na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa regionalnego, współpracy wojskowej, współpracy na rzecz walki z terroryzmem, współpracy policyjnej i konsularnej, w tym kwestii dotyczących imigracji oraz nowego bezpieczeństwa (ang. *non-traditional security*). Jednak kwestii „nowego bezpieczeństwa” poświęcono tylko jedno zdanie. Jego brzmienie jest jednak istotne dla zrozumienia interesów zarówno arabskich, jak i chińskich, zwłaszcza w kontekście zmieniającej się sytuacji międzynarodowej. Wymieniono tu bowiem zwalczanie piractwa morskiego, wysyłanie okrętów wojennych w rejon Zatoki Adeńskiej (zatoka ta jest drogą do Morza Czerwonego i Kanału Sueskiego) i wybrzeży Somalii tak, by zapewnić bezpieczeństwo szlaków morskich. Współpraca dotyczyć ma także cyberbezpieczeństwa.

Czwarta część dokumentu, nosząca tytuł „Forum Współpracy Pomiędzy Chinami a Państwami Arabskimi i Działania Następne” (ang. *China-Arab States Cooperation Forum and its Follow-up Actions*), poświęcona jest roli i znaczeniu tego forum (CASCF). Ostatnia część mówi natomiast o współpracy z arabskimi organizacjami regionalnymi (ang. *Relations Between China and Arab Regional Organizations*), tj. z Ligą Arabską i Organizacją Współpracy Arabskich Krajów Zatoki (ang. *Gulf Cooperation Council - GCC*).

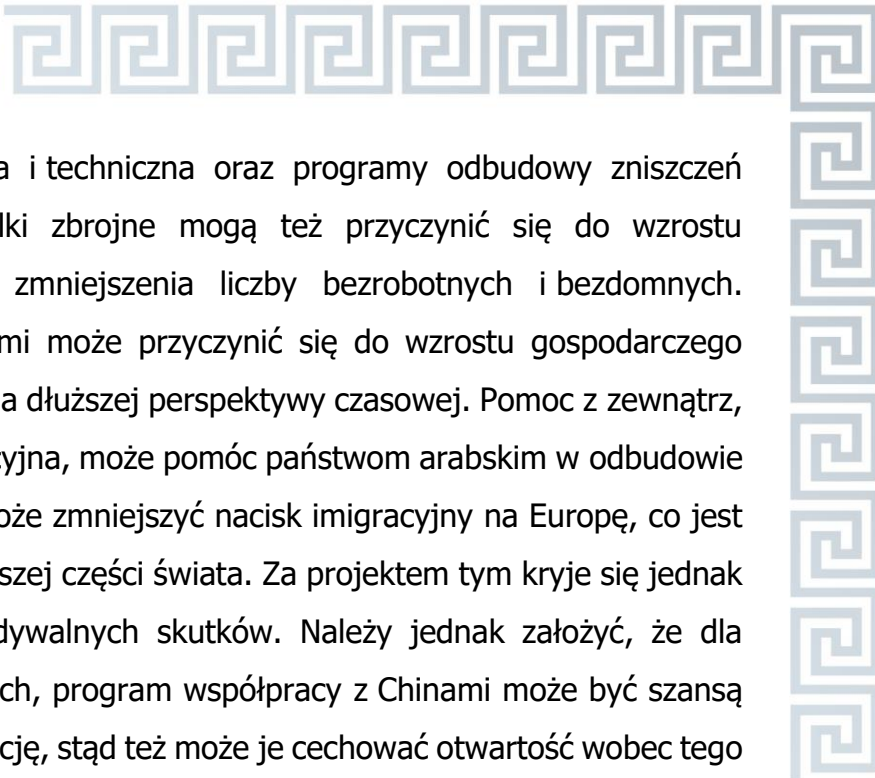
3.2. Interpretacja CAPP

Narracja zawarta w dokumentach i wypowiedziach chińskich polityków zasługuje na uwagę. Pewne sformułowania są wielokrotnie powtarzane (nieingerencja w sprawy wewnętrzne, wzajemne korzyści, współpraca typu *win-win*). Z kolei prawa

człowieka czy demokracja w ogóle się nie pojawiają. Można zatem wnosić, że wartości te związane są z Europą czy szerszej światem zachodnim, Chiny zaś prezentują pełną tolerancję i akceptację wobec miejscowych systemów politycznych, gospodarczych i kulturowych. Szczególnie istotne jest stwierdzenie, że każde państwo może realizować własną politykę wewnętrzną, bez wpływów czy ingerencji z zewnątrz. Chiny twierdzą zatem, że nie interesuje ich ustrój danego państwa, a jedynie korzystna dla wszystkich stron współpraca. Politycy chińscy wielokrotnie stwierdzali, że równość i wzajemne korzyści są jedynym kryterium oceny współpracy. Jest to zasadnicza różnica w porównaniu ze stanowiskiem świata euroatlantyckiego i bardzo odpowiadająca wielu politykom świata spoza obszaru euroatlantyckiego.

Ponadto, często powtarza się stwierdzenie, że Chiny są krajem rozwijającym się, a więc tym samym podkreślana jest przynależność i solidarność z Południem. Jeśli zaś należymy do tego samego systemu, powinniśmy współpracować i wspierać się, gdyż tylko wówczas możemy odnieść sukces – tak można zinterpretować powyższą tezę. Można też uznać, że jest to próba stworzenia nowego „obozu”, grupy państw, które winny bronić swoich interesów przed wpływami wielkich mocarstw. Nie oznacza to oczywiście zaprzestania współpracy z rozwiniętymi państwami Północy, jednak podkreślanie odrębności niesie podtekst tworzenia wspólnego frontu i konieczność ewentualnej obrony przed silniejszymi i wykorzystującymi Południe bogatszymi państwami. Taki przekaz może w dłuższej perspektywie prowadzić do ukształtowania się nowej sytuacji geopolitycznej w świecie.

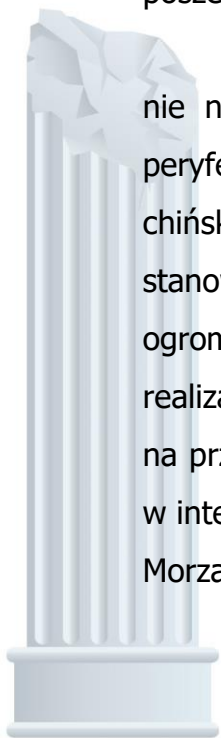
Czy współpraca Chin z państwami arabskimi może przyczynić się do zmniejszenia napięcia i sytuacji konfliktowych w tych krajach? Jest to teza dyskusyjna, jednak na jej korzyść przemawiają co najmniej dwie kwestie. Pierwsza z nich to uczestnictwo Chin w komisjach ONZ, prowadzących rozmowy pokojowe (m.in. dotyczące konfliktu w Syrii), co może (choć nie musi) przynieść pożądane - nawet w ograniczonym zakresie - rezultaty. Syryjski minister spraw zagranicznych odniósł się do tej kwestii podczas swojej oficjalnej wizyty w Chinach w grudniu 2015 roku, gdzie negocjował m.in. warunki podjęcia rozmów przez rząd syryjski i przedstawiciele opozycji¹⁵. Biorąc pod uwagę formę, styl i treść narracji chińskich polityków, nie sposób wykluczyć w dalszej perspektywie uspokojenia sytuacji na Bliskim Wschodzie, aczkolwiek uwzględnić należy stanowisko i interesy Rosji.

Chińska pomoc finansowa i techniczna oraz programy odbudowy zniszczeń w krajach, gdzie toczą się walki zbrojne mogą też przyczynić się do wzrostu zatrudnienia i tym samym do zmniejszenia liczby bezrobotnych i bezdomnych. w rezultacie współpraca z Chinami może przyczynić się do wzrostu gospodarczego w tych krajach, co jednak wymaga dłuższej perspektywy czasowej. Pomoc z zewnątrz, nie tylko finansowa, ale i koncepcyjna, może pomóc państwom arabskim w odbudowie i rozwoju. w dłuższym okresie może zmniejszyć nacisk imigracyjny na Europę, co jest i będzie również korzystne dla naszej części świata. Za projektem tym kryje się jednak wiele niewiadomych i nieprzewidywalnych skutków. Należy jednak założyć, że dla krajów biednych i zdewastowanych, program współpracy z Chinami może być szansą na odbudowę i względną stabilizację, stąd też może je cechować otwartość wobec tego aktora.

Jeśli powyższy scenariusz spełni się choć częściowo, Chiny mogą przyczynić się do zmniejszenia napływu syryjskich uchodźców do Europy. Zakładając, że procesowi pokojowemu będzie towarzyszyć odbudowa kraju przy udziale chińskiego kapitału, wsparcia technicznego, finansowego i eksperckiego, polityczna i gospodarcza pozycja Chin i relacje z krajami bliskowschodnimi może ulec wzmocnieniu, stając się tym samym konkurencją dla państw europejskich i szerzej, zachodnich. Nie wydaje się, by proces ten odbył się bez spełnienia warunków stawianych przez Państwo Środka wobec innych aktorów sceny międzynarodowej. Ponadto, niestabilność Europy w związku z kryzysem migracyjnym może wzmocnić pozycję Chin, jest zatem po części korzystna, poszerza bowiem możliwości ich działania.

W opinii ekspertów, Inicjatywa Strefy i Szlaku jest jedną z najważniejszych, jeśli nie najważniejszą od 1949 roku inicjatywą chińską w odniesieniu do obszarów peryferyjnych¹⁶. Relacje z dalszymi sąsiadami mają coraz większe znaczenie dla chińskiej polityki i gospodarki, jak też dla krajów bliskowschodnich. Jednocześnie mogą stanowić one poważną konkurencję dla dominujących obecnie mocarstw. Program jest ogromnym wyzwaniem dla Chin i trudno dziś przewidzieć w pełni jego zakres, realizację i konsekwencje. Jest też szansą dla wielu krajów, w tym krajów arabskich, na przezwyciężenie kryzysów i konfliktów wewnętrznych i regionalnych. Na przykład, w interesie Chin leży uspokojenie sytuacji w Jemenie położonym w południowej części Morza Czerwonego prowadzącego do Kanału Sueskiego, co zwiększy bezpieczeństwo

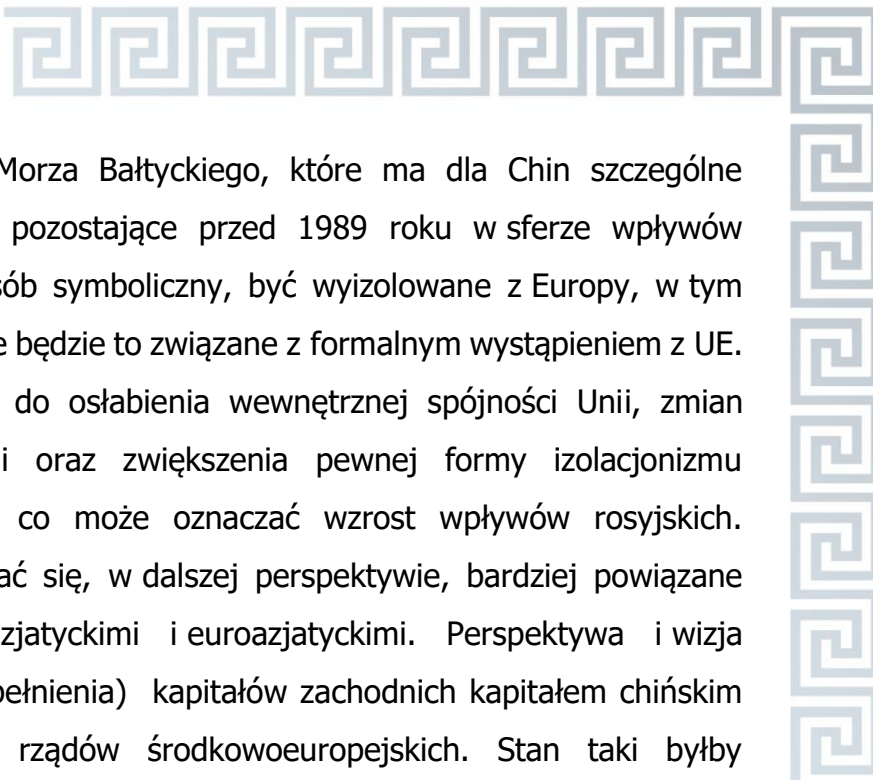
transportu morskiego z Azji i Afryki do Europy. Sprawą tą jest również żywotnie zainteresowana Arabia Saudyjska, dla której walki frakcyjne i plemienne w Jemenie stanowią bezpośrednie zagrożenie dla jej wewnętrznej stabilności i bezpieczeństwa. Warto nadmienić, że stosunki chińsko-saudyjskie rozwijają się znakomicie, co jest podkreślane przez liczne spotkania na najwyższym szczeblu.

Pojęcie bezpieczeństwa nowego typu często pojawia się w dokumentach i wystąpieniach chińskich polityków. Stwierdzenia o walce z terroryzmem i ekstremizmem islamskim odzwierciedlają interesy samych Chin, które stoją wobec problemu własnych mniejszości muzułmańskich, w tym ich dążeń autonomicznych (np. Ujgurów).

Wydaje się, że poważnym atutem Chin jest fakt, że kraj ten nie jest obciążony historyczną, w tym kolonialną przeszłością, jak i współcześnie podejmowanymi działaniami, które nie zawsze są przyjmowane ze zrozumieniem na obszarze Bliskiego Wschodu. Ten aspekt może znacznie ułatwić ekspansję Chińczykom. Można mieć wątpliwości, czy tak szeroko zakrojony projekt ma szanse pełnej realizacji w takiej skali, jak go sobie wyobrażają sami politycy chińscy. Wymaga on czasu i starannego przygotowania, w tym ustabilizowania sytuacji w krajach arabskich, lecz sądząc po sformułowaniach zawartych w dokumentach, świadomość tego stanu rzeczy jest w Chinach oczywista. Omówione dokumenty prezentują filozofię myślenia politycznego charakterystyczną dla kultury konfucjańskiej, będącej wyznacznikiem stanowiska Chin wobec krajów arabskich (czy szerzej, muzułmańskich), a które wydaje się odbiegać od podejścia krajów europejskich i szerzej, zachodnich. Jeśli sprawdzi się wizja części komentatorów o możliwości przekształcenia CASCFA w organizację regionalną¹⁷, nowa Eurazja może stać się faktem geopolitycznym.

4. Chiny, Polska, Europa – czy nowa geopolityka?

W uzupełnieniu powyższych wniosków i przewidywań co do polityki Chin wobec świata arabskiego, nie sposób pominąć polityki ChRL wobec części państw europejskich, w tym Polski. Pod koniec 2015 roku Chiny rozpoczęły program „16 + 1”, gdzie 1 odnosi się do ChRL, a 16 - do wszystkich państw Europy Środkowej i (Południowo-) Wschodniej, od Estonii, przez Polskę, Węgry aż po Macedonię. Program zakłada partnerstwo strategiczne i szeroką współpracę. Morski i lądowy

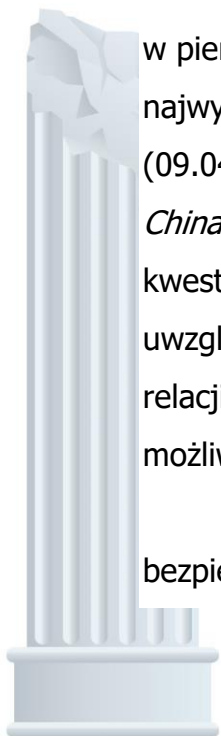

Jedwabny Szlak dochodzą do Morza Bałtyckiego, które ma dla Chin szczególne znaczenie. w ten sposób kraje pozostające przed 1989 roku w sferze wpływów sowieckich mogą, nawet w sposób symboliczny, być wyizolowane z Europy, w tym z Unii Europejskiej, nawet jeśli nie będzie to związane z formalnym wystąpieniem z UE. Trend ten może przyczynić się do osłabienia wewnętrznej spójności Unii, zmian strukturalnych w tej organizacji oraz zwiększenia pewnej formy izolacjonizmu niektórych państw od Europy, co może oznaczać wzrost wpływów rosyjskich. Gospodarki 16 państw mogą stać się, w dalszej perspektywie, bardziej powiązane z formacjami gospodarczymi azjatyckimi i euroazjatyckimi. Perspektywa i wizja zastąpienia (lub wydatnego uzupełnienia) kapitałów zachodnich kapitałem chińskim może być kusząca dla wielu rządów środkowoeuropejskich. Stan taki byłby dodatkowym elementem kształtującej się nowej geopolityki globalnej.

Rozpatrując politykę globalną Chin nie sposób nie odnieść się do relacji ChRL – Unia Europejska. Stosunki dyplomatyczne między obu partnerami, sięgające 1975 r., rozwijały się bardzo intensywnie w ostatnich latach; odbywają się regularne coroczne spotkania na szczeblu ministerialnym a rozmowy prowadzone są w 60 sektorowych ścieżkach (dialogach). Unia przyjęła nową strategię wobec Chin w lipcu 2016 r., w którym to dokumencie strategiczne partnerstwo zostało zaakceptowane przez *EU – China 2020 Strategic Agenda for Cooperation*. Chiny zajmują drugie miejsce wśród partnerów handlowych UE. Unijny eksport do Chin wynosił €198 bln, import zaś €375 bln (2017).¹⁸

W relacjach chińsko-europejskich rok 2019 ma szczególne znaczenie, w pierwszym kwartale miały miejsce dwa istotne wydarzenia: spotkanie na najwyższym szczeblu, przywódców ChRL i UE (21 – 23. 03.2019) oraz szczyt w Brukseli (09.04.2019). Tematyka rozmów dotyczyła problemów zawartych w dokumencie *EU-China: a strategic outlook* przyjętym 12 marca 2019 r. Jedną z najistotniejszych dla UE kwestii poruszanych w tym dokumencie jest przyjęcie takiej polityki, która uwzględniłaby bardziej realistyczne, asertywne i wieloaspektowe podejście Unii do relacji z Chinami.¹⁹ Dla Unii istotne jest wypracowanie jednolitego stanowiska, możliwego do zaakceptowania i korzystnego dla wszystkich członków UE.

W oficjalnym stanowisku UE podnoszone są również takie kwestie jak bezpieczeństwo, w tym cyberzagrożenia, zmiany klimatyczne, nieprolifercja,

multilateralizm czy prawa człowieka. o kwestiach tych wspomniała Federica Mogherini w wywiadzie z 18 marca 2019 po rozmowach z Wang Yi, chińskim ministrem spraw zagranicznych.²⁰ Podkreślając takie wartości, jak strategiczne partnerstwo i wiele wspólnych działań na arenie międzynarodowej, F. Mogherini wskazała na złożoność wzajemnych relacji i wiele kwestii różniących obie strony. Chiny są niewątpliwie trudnym i wymagającym partnerem.

Podsumowując: termin „Eurazja” i jego rola geopolityczna zaczynają nabierać nowego znaczenia. Obecnie, w perspektywie chińskiej, przestrzeń ta obejmuje Azję Środkową, szeroko rozumiany Bliski Wschód (w ujęciu amerykańskim *Greater Middle East*) oraz kraje Europy Środkowej i Wschodniej, a poprzez Morze Bałtyckie sięga do Europy Północnej. Nasuwa się przypuszczenie, że kraje tego regionu, w tym Polska, mogą być „wyłuskane” z Unii Europejskiej, co znów może być jednym z istotniejszych elementów przyczyniających się do osłabienia, a nawet rozpadu Unii Europejskiej. Zatem koncepcję wzmocnienia Grupy Wyszehradzkiej należałoby rozpatrywać również z uwzględnieniem aspektu polityki chińskiej. Praktyka polityczna pokazuje, że ambicje chińskie wykraczają daleko poza wymiar regionalny. Mają charakter globalny, co najmniej euro-azjatycki, a właściwie azjatycko-europejsko-afrykańsko-arktyczny, a nawet sięgający kontynentu amerykańskiego.

Przypisy:

¹ w polskiej literaturze angielskie słowo *belt* tłumaczone jest jako „pas”. Jednak zarówno względy lingwistyczne, jak i merytoryczne przemawiają za tym, aby używać drugiego znaczenia słowa *belt*, tj. „strefa” lub „obszar”. z uwagi na popularność określenia „pas” i powszechne jego użycie będzie ono stosowane w tym artykule.

² Xi Jinping, *China to further friendly relations with neighboring countries*, Xinhua, 26.10.2013.

³ Tamże.

⁴ Szerzej o polityce ChRL: J.M. Fiszer (red.), *Unia Europejska – Chiny w XXI wieku*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2018; J.M. Fiszer (red.), *Unia Europejska – Chiny. Dziś i w przyszłości*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2016.

⁵ Por. *Belt and Road Forum for International Cooperation*, Joint communiqué of leaders roundtable of Belt and Road forum, Beijing, May 15, 2017, www.cctv.com.

⁶ Omówienie założeń chińskiej polityki zagranicznej od 2012 roku, zob. J. Bayer, W.J. Dziak, *Historia polityczna Chin, 1839-2014. Konspekt analityczny*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2016, s. 366-383.

⁷ Tamże, s. 375-376.

⁸ Komentarz do 18-ego Narodowego Kongresu Komunistycznej Partii Chin, *Commentary: China's commitment to peaceful development benefits whole world*, Agencja Xinhua, 21.11.2012.

⁹ www.cnki.com.cn

¹⁰ Szerzej na temat CASCF w literaturze chińskiej: H. Chang, *The growing Road of „China-Arab States Cooperation Forum”*, w: Arab World Studies, 06.2010; z Gu, *The bilateral cooperation modes in the framework of “China-Arab States Cooperation Forum”*, w: Arab World Studies 01.2011; Z. Liu, *The Middle East upheaval and the readjustment of the great powers' Middle East strategies*, w: West Asia and Africa 02.2012.

¹¹ *6th China-Arab States Cooperation Forum to begin*, news.xinhuanet.com, 04.06.2014.

¹² National Development and reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Commerce of the People's Republic of China, *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st – Century Maritime Silk Road*, March 2015.

¹³ Treść dokumentu na podstawie wersji zamieszczonej na stronach internetowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych Chińskiej Republiki Ludowej, www.fmprc.gov.cn.

¹⁴ Podkreślenia w tej części dokonane przez autorkę.

¹⁵ Arab News, 25.12.2015

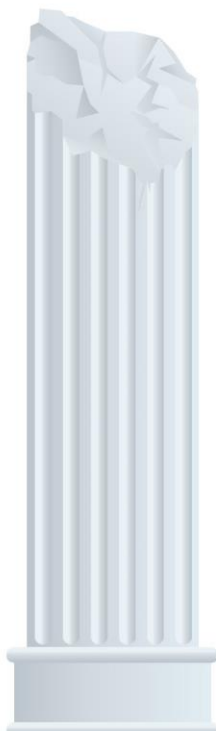
¹⁶ Por. *China's “Belt and Road” strategy benefits neighbors, careful approach needed: Australian expert*, English.news.cn, 09.04.2015. Autorzy informacji cytują australijską ekspert, Merriden Varralla, dyrektorkę australijskiego think tanku „The East Asia Program” z Lowy Institute.

¹⁷ Por. Sun D., Y. Zoubir, *China-Arab States Strategic Partnership: Myth or Reality?*, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, vol. 8, no. 3, 2014, s.97.

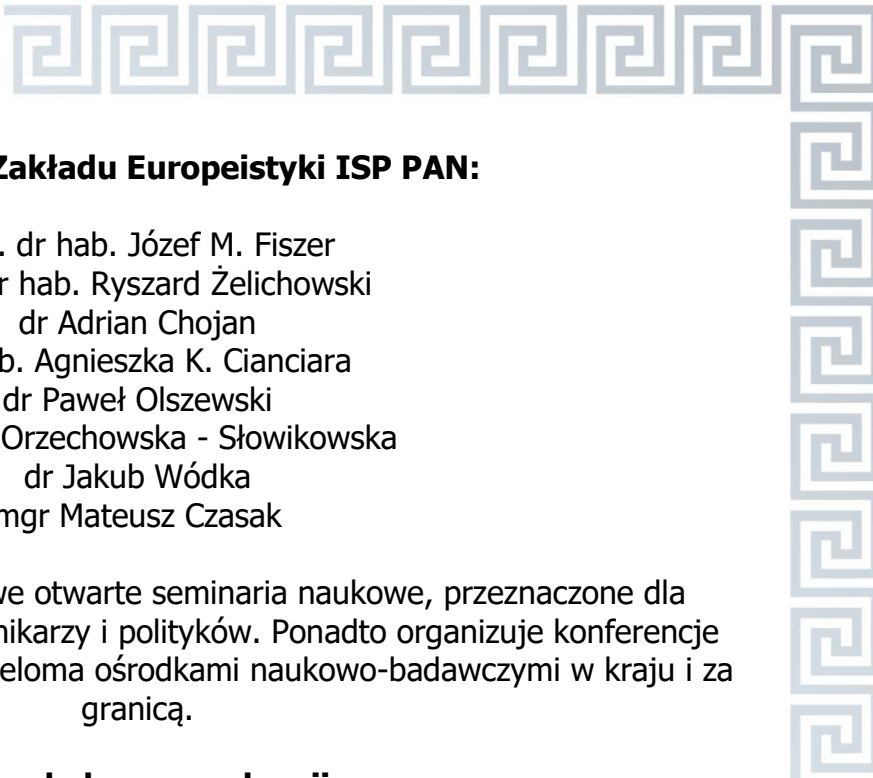
¹⁸ https://eeas.europa.eu/topics/external-investment-plan/34728/eu-china-relations-factsheet_en.

¹⁹ https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2019/03/18/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Foreign+Affairs+Council%2c+1.

²⁰ <https://eeas.europa.eu>.

Pracownicy Zakładu Europeistyki ISP PAN:

prof. dr hab. Józef M. Fiszer
prof. dr hab. Ryszard Żelichowski
dr Adrian Chojan
dr hab. Agnieszka K. Cianciara
dr Paweł Olszewski
dr Daria Orzechowska - Słowikowska
dr Jakub Wódka
mgr Mateusz Czasak

Zakład prowadzi cotygodniowe otwarte seminaria naukowe, przeznaczone dla doktorantów, ekspertów, dziennikarzy i polityków. Ponadto organizuje konferencje naukowe oraz współpracuje z wieloma ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą.

Adres do korespondencji:

Zakład Europeistyki
Instytut Studiów Politycznych PAN
ul. Polna 18/20 00-625 Warszawa

Redakcja Biuletynu Analiz i Opinii:

dr Adrian Chojan (sekretarz redakcji: achojan@isppan.waw.pl)
dr hab. Agnieszka K. Cianciara (redaktor naczelny: agcian@isppan.waw.pl)
prof. dr hab. Józef M. Fiszer (recenzent)
prof. dr hab. Ryszard Żelichowski (recenzent)

Layout i skład: Grzegorz Banach
e-mail: grzegorzbanach1986@gmail.com

Publikacja chroniona prawem autorskim

